

TÜRKİYE'DE FUARCILIĞIN İLK ADIMLARINDAN 1909 BURSA SERGİSİ

Nurullah ŞAHİN*

Ø. Giriş:

Genel anlamıyla ürünlerin ve eserlerin sergilendiği, gösterildiği yer anlamına gelen sergi sözcüğü TDK tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'te (2011) şu anlamlara gelmektedir:

1. Alıcının görmesi, seçmesi için dizilmiş şeylerin tümü ve bu nesnelerin serildiği yer.
2. Halkın gezip görmesi, tanınması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat eserlerinin tümü.
3. Bir yerin, bir ülkenin veya çeşitli ülkelerin kendine özgü tarım, sanayi vb. ürünlerini tanıtmak için bunların uygun bir biçimde gösterildiği yer.
4. Yaygı, kilim.

İnsanoğlunun ilk çağlarında var olan küçük kasaba ve kent pazarları, bunların artan nüfus ve kentleşme sonucu çok daha gelişmiş şekli olan büyük panayırlar, sergilerin 19.yüzyıla kadar geçirdiği gelişim evreleri olarak gösterilebilir. 19.yüzyılda büyük panayırların yerini alan sergiler Sanayi Devrimi ile beraber ortaya çıkan ürünlerin tanıtım ve pazarlama ihtiyacını karşılamak için kurulmuştur. Bu nedenle 19.yy. “sergiler çağı” olarak adlandırılabilir. Malların tanıtım yeri olarak tasarlanan sergiler bugünkü modern fuarcılığın temelini oluşturmuştur (Korkmaz ve Eken, 2013).

Uluslararası sergiler ürünlerin teşhir alanı olmaktan öte aynı zamanda kendilerine yüklenen tarihsel anlamlar ve sergi kapsamında gerçekleştirilen uygulamalarla millî kimlik inşasına katkı sağlayan birer araçlardır (Korkmaz ve Eken, 2013).

Sergiler; sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda gelinen düzeyi göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle sergiler aslında devletlerin ve milletlerin özelde komşularına genelde ise tüm dünyaya yaptığı bir güç ve gövde gösterisidir.

Sergiler aynı zamanda kitlelerin eğitiminde de önemli rol oynar. Nitekim sergilerin yapıldığı mekânlar insanların birbirleriyle iletişim kurmalarında, etkileşiminde, bilgi ve görgü paylaşımında son derece etkili ve önemli yerlerdir. Böyle yerler kalıcı öğrenmenin gerçekleşebildiği ender mekânlardandır. Sergilerin eğitim boyutu bununla sınırlı değildir. Sergiler doğasında barındırdığı; birden çok duyuya hitap etme, paylaşımında bulunabilme, üzerinde fikir yürütebilme, dokunarak ve yaşayarak öğrenmeye fırsat verme, etkili iletişim ortamı sunma gibi modern öğrenme özellikleri sayesinde informal eğitimde olduğu kadar formal eğitimde de yararlanılması gereken bir yöntemdir. Sergilerin eğitim işlevlerinin kapsamı her geçen gün genişlemektedir. Bu nedenle sergilerin bireylere olan katkısı da artan bir şekilde

---

* Arş. Gör.; Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, nsahin.86@gmail.com.

ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle hemen her derse yönelik uygulama alanı bulunan sergiler, eğitim-öğretim sürecine daha aktif bir şekilde dâhil edilmelidir.

Bu makalede Gürhan KORKMAZ ve Halit EKEN tarafından yayına hazırlanan *Türkiye’de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi* adlı eser hakkında bilgi verilecektir. Anılan eserin tanıtımına geçmeden önce eseri gün ışığına çıkaran bilim adamlarının öz geçmişlerini dikkatlere sunmak yararlı olacaktır:

1. Gürhan Korkmaz ve Dr. Halit Eken’in Öz Geçmişleri

1.1. Gürhan Korkmaz’ın Öz Geçmişi

Gürhan Korkmaz, 1974 yılında Bursa Mustafakemalpaşa’da doğmuştur.

Lisans öğrenimini 1997 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde; yüksek lisans öğrenimini ise Uludağ Üniversitesinde tamamlamıştır.

Gürhan Korkmaz

Hâlen aynı üniversitede “Balkan Savaşları’nın Toplumsal Yansımaları” başlıklı doktora çalışmasını sürdürmektedir. 1999 yılından bu yana Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümünde görev yapmaktadır.

Çeşitli akademik dergi ve kitaplarda yayınlanan makalelerinin yanında, üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırladığı ders kitapları mevcuttur. Çalışmaları, özellikle II. Meşrutiyet Dönemi üzerine odaklanmıştır.

Gürhan Korkmaz, evli ve iki çocuk babasıdır.

1.2. Dr. Halit Eken'in Öz Geçmişi

Halit Eken, 1962 yılında Samsun Terme'de doğmuştur.

1983 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümünde lisans öğrenimini tamamlamıştır. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını aynı üniversitede tamamlamıştır.

Dr. Halit Eken

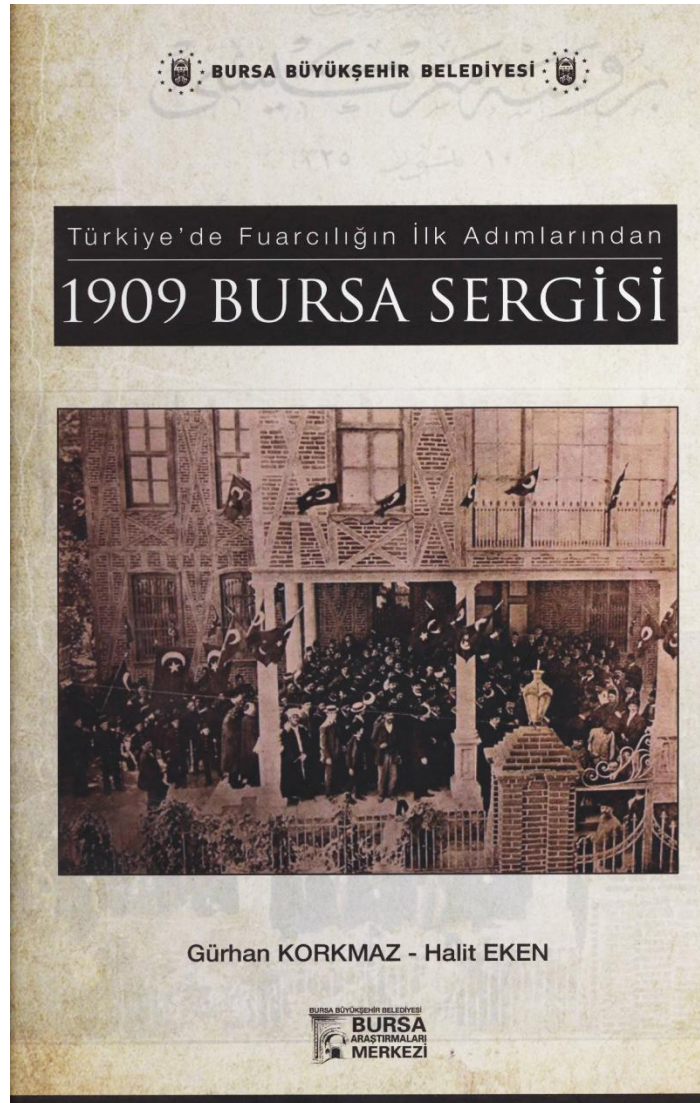
1984-1995 yılları arasında Erzurum'da Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde görev yapan Eken, 1995 yılında Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümünde başladığı görevini hâlâ sürdürmektedir.

Özellikle Millî Mücadele ve II. Meşrutiyet Dönemi üzerine çalışan Dr. Halit Eken'in, çeşitli akademik dergilerde yayınlanan makalelerinin dışında, Yeditepe Yayınevi tarafından yayınlanan *Bir Milli Mücadele Valisi ve Anıları: Kapancızade Hamid Bey* isimli bir kitabı, üniversite öğrencilerine yönelik olarak yazılmış *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* ve *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* adlı eserleri mevcuttur.

Dr. Eken, evli ve iki çocuk babasıdır.

2. Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi:

Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi adlı eser Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa Araştırmaları Merkezi tarafından 2013 yılında ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi
adlı kitabın ön kapak görüntüsü

Proje koordinatörlüğünü Aziz Elbas ve Ahmet Erdönmez, görsel tasarım ve sayfa düzenini Yakup Şahiner'in yaptığı eser, temel olarak 16 bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

- Sunum (s. V)
- Önsöz (s. VII)
- Uluslararası Sergiler ve Türkiye’de Fuarcılığın İlk Adımları (s. 3-10)
- Bursa Sergileri (s. 11-19)
- Fotoğraf ve Gravürlerle Uluslararası Sergiler ve Osmanlı Devleti (s. 21-30)
- Bursa Sergisi Talimatname-i Mahsusası (Metin-Transkripsiyon) (s. 31-45)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 1 (s. 47-70)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 2 (s. 71-97)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 3 (s.99-123)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 4 (s. 125-158)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 5 (s. 159-194)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 6 (s. 195-229)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 7 (s. 231-265)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 8 (s. 267-301)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 9 (s. 303-338)
- *Bursa Sergisi* - Sayı 10 (s. 339-376)

“Sunum” (s. V) bölümünde Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe’nin Bursa ve Bursa sergileri hakkındaki kısa görüşlerine yer verilmiştir.

Bursa’nın büyük medeniyetlerin ve köklü geleneklerin beşiği olduğunu vurgulayarak sözlerine başlayan Altepe, Bursa’nın tarih boyunca daima cazibe merkezi olmasının altında yatan sebeplerden birinin de bu şehrin sahip olduğu potansiyel gücün, sürekli gündemde tutulması gerektiği bilinciyle hareket edilmiş olmasını göstermektedir.

Tarihî süreç içinde Bursa’yı ön plana çıkaran, Bursa’yı dünyanın çeşitli yerlerinde tanınır hâle getiren Bursa sergilerinin, kendileri içinde bir ilham kaynağı olduğunu belirten Altepe, eserin hazırlanmasında yoğun emek harcayan Dr. Halit Eken’e, Gürhan Korkmaz’a ve Bursa Araştırmaları Merkezine teşekkür ederek sözlerini sonlandırmaktadır.

“Önsöz” (s. VII) bölümünde kitabın yazarları, Sanayi Devrimi ile beraber Avrupa ve dünyada yaşanan ekonomik durum ile ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra sergilerin tarihî süreç içinde yaşadıkları değişimleri ve evreleri kısaca aktarmışlardır.

Osmanlı Devleti’nin de dünyadaki bu değişimlere kayıtsız kalmayarak çeşitli dünya şehirlerinde düzenlenen sergilere katıldığını belirten Korkmaz ve Eken, Osmanlı’nın da bu

sergilerden esinlenerek kendi sergilerini oluşturduğunu vurgulamışlardır. Bu anlamda en büyük ve en görkemli sergilerden birinin de Sultan V. Mehmed Reşad'ın himayesinde gerçekleştirilen 1909 Bursa sergisi olduğunu söyleyen Korkmaz ve Eken, bu serginin aynı zamanda kent kimliğinin oluşmasına da büyük katkılar sağladığını ve millî iktisat anlayışının bu sergiyle pekiştirilmeye çalışıldığını belirtmişlerdir.

Bu bölüm yazarların, eseri hazırlama sürecinde destek gördükleri, Yakup Şahiner'e, Dr. Levent Ali Çanaklı'ya ve Bursa Araştırmaları Merkezi koordinatörü Işık Demir'e teşekkürleri ile son bulmaktadır.

Uluslararası Sergiler ve Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımları (s. 3-10) bölümü kendi içerisinde üç başlığa ayrılmıştır. Bunlar:

- Pazar ve Panayırlardan Uluslararası Sergilere
- Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Sergilere Yaklaşımı ve Katılımı
- Osmanlı'da Sergi Geleneği

“Pazar ve Panayırlardan Uluslararası Sergilere” başlıklı bölümde ilk çağlardan günümüze değin artan nüfus, gelişen ticaret ve buna bağlı olarak bir zorunluluk hâline dönüşen pazarlama ihtiyacından bahsedilerek söze başlanmıştır. Korkmaz ve Eken pazarlama ihtiyacının sonucunda önce küçük çaplı kasaba ve kent pazarlarının oluşumu ile başlayan girişimlerin daha sonraları yerini büyük panayırlara, ticaret şehirlerine ve nihayet bugünkü modern fuarcılığın temellerini oluşturan ulusal ve uluslararası sergilere bıraktığını belirtmişlerdir.

Türk tarihinde de gelişen ticaret ve bunun sonucundaki pazarlama ihtiyacının bir neticesi olarak bu tür uygulamaların olduğunu söyleyen Korkmaz ve Eken, böyle sergilerin, kendilerine yüklenen tarihsel anlamlar ve sergi kapsamında gerçekleştirilen açılış ve uygulamalarla millî kimlik inşasına katkı sağlayacak araçlar hâline getirilmeye çalışıldığını belirtmişlerdir. Böylelikle kitabın yazarları, sergilerin sadece ürünlerin teşhir edildiği mekânlar olmadığını aynı zamanda milletlerin ve devletlerin siyasi, ekonomik ve teknolojik açıdan, diğer dünya devletlerine yaptığı bir gövde gösterisi olduğunu vurgulamışlardır.

Bölümün devamında dünyada çeşitli yerlerde düzenlenmiş bazı büyük sergilerden ve bunların özelliklerinden kısaca bahsedilmiş ve bölüm, 1867 Paris Uluslararası Sergisi'nin kuşbakışı görünüşünün yansıtıldığı bir fotoğraf ile son bulmuştur.

“Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Sergilere Yaklaşımı ve Katılımı” başlıklı bölümde ise; Tanzimat'la beraber yüzünü batıya biraz daha çeviren Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki sergilere kayıtsız kalmadığı belirtilmiş ve Osmanlı'nın Avrupa'da katıldığı bazı sergiler ve bu sergilerde teşhir ettiği ürünler hakkında bilgiler verilmiştir.

Ayrıca bu başlık altında 1893 Chicago Sergisi’nde İstanbul Caddesi’nin girişi ve 1867 Paris Sergisi’nde Türk Mahallesi’nin görünüşünün yer aldığı iki adet fotoğraf bulunmaktadır.

“Osmanlı’da Sergi Geleneği” başlıklı bölümde Osmanlı Devleti’nin ev sahipliği yaptığı 1863 Sergisi ve 1894 Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi adlı iki sergiden bahsedilmiştir. Bu sergilerle ilgili bazı detaylı bilgilerin yer aldığı bölümde ayrıca İstanbul Sultanahmet’te 1863 Sergisi için inşa edilen binanın bir resmi, bir fotoğrafı ve 1894 Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi binasının bir fotoğrafı bulunmaktadır.

Eserin dördüncü temel bölümü ise; Bursa Sergileri (s. 11-19) adını taşımaktadır. Bu bölüm kendi içerisinde beş başlığa ayrılmıştır. Bunlar:

- 1906 Sergisi
- 1923 Sergisi
- 1909 Sergisi
- Bursa Sergisine Yabancı İlgisi
- “*Bursa Sergisi*” Dergisi Hakkında

“1906 Sergisi” başlıklı bölümde Bursa’daki ilk sergi olan ve 1906 Eylül ayında açılan Bursa Mamulat ve Mahsulat Sergisi hakkında bazı detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Bursa Erkek Lisesinde 1906 Bursa Sergisi’nin resmi açılışının yansıtıldığı bir de fotoğraf yer almaktadır.

“1923 Sergisi” başlıklı bölümde ise; dönemin koşulları nedeniyle hayata geçirilemeyen 1923 Sergisi hakkında bazı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde; 1923 Sergisi madalyasının ve 1923 Sergisi komisyonu heyetinin yansıtıldığı iki adet fotoğraf bulunmaktadır.

“1909 Sergisi” başlıklı bölümde; Bursa’da düzenlenen sergilerin en görkemlisi olan 1909 Bursa Sergisi ile ilgili detaylı ve önemli bilgilere yer verilmekle beraber; Servet-i Fünun gazetesinde Bursa Sergisi ile ilgili bir haber kupürünün, Bursa Sergisi madalyasının, padişaha takdim edilen sergi madalyasının ve sergi günlerinde Bursa’yı ziyaret eden padişah Mehmed Reşad’ın Mudanya iskelesinde karşılanma töreninin yansıtıldığı dört adet fotoğraf bulunmaktadır.

“Bursa Sergisine Yabancı İlgisi” başlıklı bölümde ise; 1909 Bursa Sergisi’ne olan yabancı ilgisinden bahsedilmiş ve bununla alakalı bazı detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde, vatandaşların Bursa Sergisi’ne olan ilgisinin yansıtıldığı bir de fotoğraf yer almaktadır.

“*Bursa Sergisi*” Dergisi Hakkında isimli son başlıkta ise; sergi süresince haftada bir “*Bursa Sergisi*” adıyla yayınlanan ve toplam 10 sayı olarak neşredilen *Bursa Sergisi* dergisi

hakkında önemli bilgilere yer verilmiştir. Dergide sergi ile ilgili en küçük bilgilere dahi yer verildiğini belirten Korkmaz ve Eken, ayrıca sergi geleneğinin oluşmasından, uluslararası sergilerden, bölge ve ülke ekonomisi üzerine yapılmış liberal yorumlardan, Bursa tarihinden, Keşiş Dağı'ndan, Kütahya çiniciliğinden, Uşak halıcılığından ve Eskişehir lületaşından da dergide bahsedildiğini, derginin Bursa şehrinin bir tanıtım kılavuzu olma özelliği taşıdığını vurgulamıştır.

Derginin Vilayet Matbaasında “art nouveau” desenlerle kuşe kâğıda, 20x28 cm ebadında basıldığını söyleyen Korkmaz ve Eken, derginin çeşitli kütüphanelerdeki detaylı bilgilerine de bu bölümde yer vermiştir.

Eserin beşinci temel bölümü Fotoğraf ve Gravürlerle Uluslararası Sergiler ve Osmanlı Devleti (s. 21-30) ismini taşımaktadır. Bu bölümde; bazı uluslararası sergilerle bu sergilerde Osmanlı Devleti ile ilgili bazı gravür ve fotoğraflara yer verilmiştir. Bunlar:

- 1851 Londra Sergisi afişi
- 1851 Londra Sergisi'ndeki Türk Pavyonu'nun girişi
- 1855 Paris Sergisi'nin düzenlendiği alan ve Sen Nehri üzerindeki ziyaretçiler
- 1867 Paris Sergisi'nde ödüle layık görülen kişilere, madalyalarının İmparator Napolyon, İmparatoriçe ve Sultan Abdulaziz tarafından verilmesi
- 1867 Paris Sergisi'nde Bursa Yeşil Camii'nin küçük bir benzeri olarak inşa edilen caminin iç kısmı
- 1867 Paris Sergisi'nde Bursa Yeşil Camii'nin küçük bir benzeri olarak inşa edilen caminin dış kısmı
- 1873 Viyana Sergisi - Konuklar Osmanlı kahvehanesinde dinlenirken
- 1889 Paris Sergisi'nde yer alan Osmanlı köşkü
- 1893 Chicago Sergisi'nde yer alan Türk çarşısı
- 1900 Paris Sergisi Türk Pavyonu
- 1905 Liege Sergisi'nde yer alan Osmanlı Pavyonu'nun genel görünüşü
- 1911 Torino Sergisi'ndeki Türk Pavyonu

Eserin altıncı temel bölümü ise; Bursa Sergisi Talimatname-i Mahsusası (Metin-Transkripsiyon) (s. 31-45) ismini taşımaktadır. Bu bölümde Bursa Sergisi Talimatname-i Mahsusası'nın tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. Bursa Sergisi Talimatname-i Mahsusası'nda şu başlıklar yer almaktadır:

- Bursa Sergisi Talimatname-i Mahsusasıdır
- Memurin ve Müstahdemin

- Sergide Teşhir Olunacak Eşya
- Suret-i Teslim ve İrsal-i Eşya

Eserin yedinci bölümü ise; *Bursa Sergisi* - Sayı 1 (s. 47-70) isimli bölümdür. Bu bölümde Bursa Sergisi dergisinin 1. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 1'de şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergimiz Bahtiyardır
- Tahdîs-i Nimet-i Meşrutiyet ve Mesleğimiz
- 10 Temmuz 325 Bursa Sergisi
- Sergiler Nasıl Meydana Geldi
- Bursa'nın Tarihi
- Bursa'nın Şaşaa-i İkbali
- Serginin Takarüb-ü Küşadı Münasebetiyle

Eserin sekizinci bölümü; *Bursa Sergisi* - Sayı 2 (s. 71-97) isimli bölümdür. Bu bölümde *Bursa Sergisi* dergisinin 2. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 2'de şu başlıklar yer almaktadır:

- Serginin Resm-i Küşadı
- Sergi Komisyonu ve Müstahdemi
- Ziyaret
- Ziyaret-i Kibar ve Meşahir
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Bir Hafta Zarfındaki Hasılat
- Sergiyi Ziyaret
- Kütahya Çinileri ve Çinicilik
- Bursa'nın Görülecek Yerlerinden

Bursa Sergisi - Sayı 3 (s. 99-123) isimli dokuzuncu bölümde ise; *Bursa Sergisi* dergisinin 3. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 3'te şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergiyi Ziyaret [Mabad] (2) Kütahya Çinileri ve Çinicilik
- Sergiye Hereke Fabrikası da İştirak Ediyor
- Ziyaret
- Müsamere-i Musikiye
- Sergi Bahçesi
- Sergi Posta Şubesi

- Sergi Sigaraları
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Bir Hafta Zarfında Hasılat
- Serginin Bedayi-i Mümtazesinden
- Fennî, Zevalî Saat
- Keşiş Dağı

Eserin onuncu bölümü; *Bursa Sergisi* - Sayı 4 (s. 125-158) isimli bölümdür. Bu bölümde *Bursa Sergisi* dergisinin 4. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 4'te şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergiyi Ziyaret: (3) Mahsulat-ı Arziye Şubesi ve Ziraat, Peynircilik
- Uşak Halıcılığı ve Esbab-ı Tedennisi
- Hususi Sergiler ve Fransa'nın Bunlardan İstifadesi
- Bu Hafta İçinde Sergiyi Ziyaret Eden Meşahir
- Hereke Eşyası
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Bir Hafta Zarfındaki Hasılat
- Heyet-i Mümeyyize Talimatnamesidir
- Vilayete Dair Bazı Malumat-ı Müteferrika
- Mudanya-Bursa Demiryolu
- 1322 Bursa Sergisi
- Birinin Yaşını Bulmak
- Bursa Sergisi Piyangosu
- 20.000 Kuruş İkramiye
- Hüdavendigâr Osmanlı Tahvilat Şirket-i Milliyesi
- Türkçe Markalar
- Terbiye-i Etfal Mektebi
- AgaposDeraharonyan
- İhtar

Eserin on birinci bölümü; *Bursa Sergisi* - Sayı 5 (s. 159-194) isimli bölümdür. Bu bölümde *Bursa Sergisi* dergisinin 5. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 5'te şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergiyi Ziyaret: (4) Şekercilik, Bakırcılık, Orman Şubeleri
- Umumi Sergiler

- Hereke Fabrika-yıHümayûnu
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Sergi Madalyası
- İtizar
- Romatizmalılara
- Ömr-ü Beşer
- Bir Çorba Kaşığı
- Ondört
- Faideli Malumat
- Merakiz-i Hilafet
- Bir İyi Konsüme
- Bir Kelam-ı Hikmetâmiz
- Sekiz
- Bazı Kelimat-ı Terakkiye
- Bursa ve İstanbul
- Karneci'nin Beş Tenbihi
- Denizler
- Akisler
- Asıl-Akis
- Beş Bilmece
- Bursa Sergisi Piyangosu
- 20.000 Kuruş İkramiye
- Hüdavendigâr Osmanlı Tahvilat Şirket-i Milliyesi
- Türkçe Markalar
- Terbiye-i Etfal Mektebi
- Agapos Deraharonyan
- İhtar

Bursa Sergisi - Sayı 6 (s. 195-229) isimli on ikinci bölümde ise; *Bursa Sergisi* dergisinin 6. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna yer verilmiştir. *Bursa Sergisi*- Sayı 6'da şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergiyi Ziyaret: (5) Maadin Şubesi
- Uşak Halıcılığı ve Esbab-ı Tedennisi
- Niçin?

- Bu Hafta İçinde Sergiyi Ziyaret Eden Meşahir
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Bir Hafta Zarfındaki Hasılat
- Malumat-ı Umumiye
- Sükkan ve Mesaha-i Arazi
- Yaş ve Boy
- Darabân-ı Nabız
- Muhtelif Süratler
- Faydalı Malumat
- Mana-yı Elvan
- Bilmecelelimizin Halli
- Okumalı
- Bursa Sergisi Piyangosu
- 20.000 Kuruş İkramiye
- Hüdavendigâr Osmanlı Tahvilat Şirket-i Milliyesi
- Türkçe Markalar
- Terbiye-i Etfal Mektebi
- AgaposDeraharonyan
- İhtar

Bursa Sergisi - Sayı 7 (s. 231-265) isimli on üçüncü bölümde ise; *Bursa Sergisi* dergisinin 7. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 7’de şu başlıklar yer almaktadır:

- Bursa’yı Teşrif-i Hümayun-ı Mülükane ve İlân-ı Mübahat
- Sanayi-i Nefise Şubesi
- Sergiyi Ziyaret: Alt Kattaki Devair-i Saire
- Bu Hafta İçinde Sergiyi Ziyaret Eden Meşahir
- Sergi Şuunu
- İstihzarat
- Jüri
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Sergideki eşyadan: “Melot” Kaymak Makinesi
- Bazı Taviller
- Hacm-i Arz

- Milli Oyunlar ve Oyuncaklar
- Gramafon Lisanından
- Cidde
- Bir Tercüme
- Paskalya
- En...
- Bilmecelerin halli
- Bilmece
- Bir Taksim-i Hendesi
- Bir hall-i hendesi
- Bursa Sergisi Piyangosu
- 20.000 Kuruş İkramiye
- Hüdavendigâr Osmanlı Tahvilat Şirket-i Milliyesi
- Türkçe Markalar
- Terbiye-i Etfal Mektebi
- Agapos Deraharonyan
- İhtar

Eserin on dördüncü bölümü; *Bursa Sergisi*- Sayı 8 (s. 267-301) isimli bölümdür. Bu bölümde *Bursa Sergisi* dergisinin 8. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 8'de şu başlıklar yer almaktadır:

- “Sergi”nin Kudum-ı Hümayun-ı Mülûkane ile Teşrihi
- Sergi Ziyareti
- Bu Hafta Zarfında Sergiyi Ziyaret Eden Meşahir
- Sergiye Bir Hafta Zarfında Dahil Olanların Miktarı
- Bir Hafta Zarfındaki Hasılat
- Aksam-ı Beden
- Arzın Dört Yüz Ocağı
- Bir Tercüme
- Tetkikat-ı Lisaniyeden
- Bazı Türkçe Lügat
- Tağyir ve Tahrif-i İmlaya Misaller
- Bilmecelerin Halli
- Bilmece

- Bir Domino Oyunu
- Okuyunuz
- Okunacak
- Bursa Sergisi Piyangosu
- 20.000 Kuruş İkramiye
- Hüdavendigâr Osmanlı Tahvilat Şirket-i Milliyesi
- Türkçe Markalar
- Terbiye-i Etfal Mektebi
- AgaposDeraharonyan
- İhtar

Eserin on beşinci bölümü; *Bursa Sergisi* - Sayı 9 (s. 303-338) isimli bölümdür. Bu bölümde *Bursa Sergisi* dergisinin 9. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna da yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 9'da şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergiyi Ziyaret: (8) Üst Kat Şuubâtı
- 1- Halıcılık Şubesi ve Mütferriatı
- 2- Uşaklıyan Efendinin İbdaatı
- 3- Kuyumculuk Odası
- 4- Maarif Şubesi
- 5- Düyun-ı Umumiye Şubesi
- Sergi Kapandı
- Serginin Yevm-i İnsidadına Kadar Dahil Olanlarının Miktarı
- Serginin Yevm-i İnsidadına Kadar Vaki Olan Hasılat-ı Umumiye
- Sergi Piyangosu
- 61 Hükümet-i Mevcude
- Kıta
- Agdiyenin Müddet-i Hazmı
- Bazı Ebyat-ı Müntehibe
- Yeni Mikyaslar
- Bulunacak
- Hesaba Mütcellik
- Bulana bir kitab-ı nefis
- Bazı Müntehib Mısralar
- Kağıt Oyunlarından
- Bir Tercüme

- Bursa Sergisi Piyangosu
- Fi 15 Eylül 1325

Bursa Sergisi - Sayı 10 (s. 339-376) isimli on altıncı bölümde ise; *Bursa Sergisi* dergisinin 10. sayısının tamamının orijinal metin görüntüleri ile beraber transkripsiyonuna yer verilmiştir. *Bursa Sergisi* - Sayı 10'da şu başlıklar yer almaktadır:

- Sergi komisyonu aza-yı muhteremesine ve sergiye hıdmat ve muavenat-ı umrânperverîlerini ibzal eden sair zevat-ı kirama
- Serginin Ne Faydası Oldu?
- 325 Bursa Sergisi Bilançosu
- 1325 Senesi Bursa Sergisi'nde Eşya Teşhir Edenlerden Birinci Derecede Yıldızlı Gümüş Madalyaya Kesb-i İstihkak Eyleyen Zevat
- İkinci Derecede Gümüş Madalyaya Ahzına Kesb-i İstihkak Edenler
- Teşhir Ettikleri Eşya Üçüncü Derecede Takdir Olunmasıyla Kendilerine Şahadetname Verilen Zevat
- Bursa Sergisi'nde İcra Edilen Fotoğraf Müsabakasında Mazhar-ı Mükâfat Olanların Esamisi ile Derecatı
- Hitam-ı Neşriyat
- Bilmecelarımızın Halli
- Haller
- Yedinci Nüshadakilerin Halli
- Sekizinci nüshadakilerin halli
- Üç Türlü Halli
- Dokuzuncu Numaradakilerin Halli
- Kağıt Oyunlarından
- İlan
- Terbiye-i Etfal Mektebi

Gürhan KORKMAZ ve Halit EKEN hocalarımızı; Bursa Büyükşehir Belediyesi bursa Araştırmaları Merkezi yetkililerini bu kıymetli eserden dolayı tebrik eder; yeni çalışmalarının sabırsızlıkla beklenildiğini belirtmek isterim.

Kaynaklar

KORKMAZ, G. ve EKEN, H. (2013). *Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi*. Bursa: Bursa Araştırmaları Merkezi.

TDK, (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.